

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΑΙΖΕΙ είναι ανεξάρτητη οργάνωση της Κοινωνίας των Πολιτών (μη Κερδοσκοπικό Σωματείο) με κύρια δραστηριότητα τον σχεδιασμό, την εφαρμογή και την υλοποίηση προγραμμάτων ανθρωπιστικής, εκπαιδευτικής και πολιτιστικής δράσης.

Στόχος μας είναι η διασφάλιση ισότιμων ευκαιριών σε παιδιά, εφήβους και νέους, σε καινοτόμα εκπαιδευτικά προγράμματα, στις τέχνες και τον πολιτισμό ώστε να έχουν περισσότερες ευκαιρίες και επιλογές για το μέλλον τους. Καθώς θεωρούμε αυτά τα αγαθά αναγκαία και απαραίτητα για την προσωπική τους ολοκλήρωση, προσβλέπουμε στη δημιουργία εκείνων των συνθηκών που θα διευκολύνουν ολοένα και περισσότερους να έχουν πρόσβαση σε αυτά.

Από την αρχή της δημιουργίας του, ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΑΙΖΕΙ ως Σωματείο, παρέχει εκπαιδευτικές και πολιτιστικές υπηρεσίες, με καινοτόμα εκπαιδευτικά και εικαστικά προγράμματα αλλά και με τη διεξαγωγή επιστημονικών ερευνών, προσφέροντας βοήθεια και στήριξη σε παιδιά, εφήβους και νέους - ανεξάρτητα από ταυτότητα, φύλο, σεξουαλικό προσανατολισμό, καταγωγή, εθνικότητα, πολιτικά ή θρησκευτικά πιστεύω. Όλες οι υπηρεσίες του ΑμΚΣ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΑΙΖΕΙ παρέχονται δωρεάν.

Γεωγραφική εμβέλεια

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΑΙΖΕΙ δραστηριοποιούνται σε όλη την Ελλάδα και ήδη έχουν αναπτύξει δράση σε 12 Δήμους της χώρας.



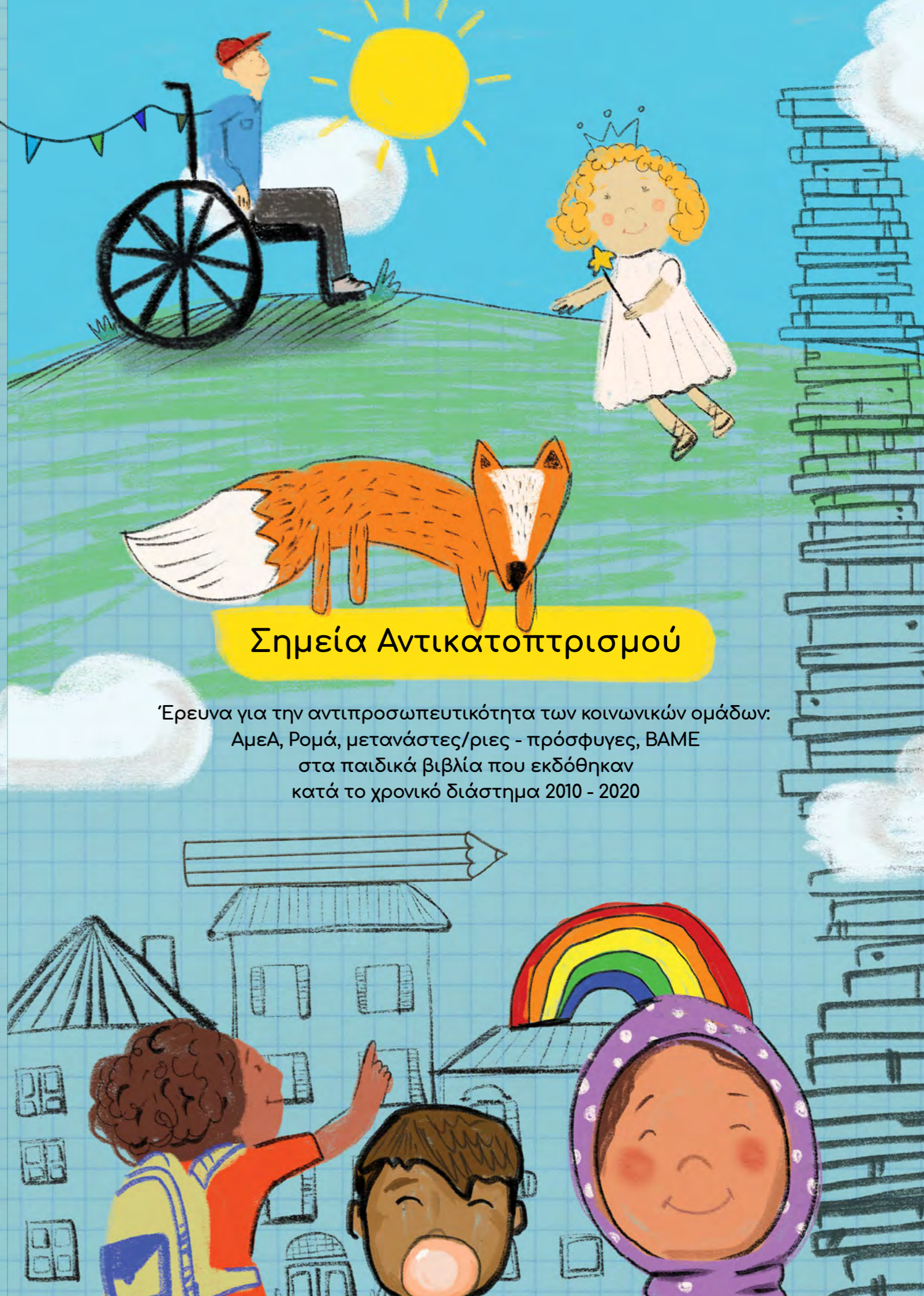
Στοιχεία επικοινωνίας:

✉ info@tavivliapaizei.gr 🌐 <http://www.tavivliapaizei.gr>
📌 Τα Βιβλία Παίζει 📷 [tavivliapaizei](https://www.instagram.com/tavivliapaizei)



Το πρόγραμμα "Σημεία αντικατοπτρισμού" πραγματοποιήθηκε με τη στήριξη της εταιρείας BREAD FACTORY.

Ανάλυση δεδομένων: Γιάννης Σκλιάς, Μεταπτυχιακό Πολιτική Συμπεριφορά (Πανεπιστήμιο του Έσσεξ)
Εκπαιδευτική έρευνα: Τότα Αρβανίτη - Παπαδοπούλου, Παιδαγωγός - Διδάκτωρ ΕΚΠΑ, M.A. in Education
Κατά την επεξεργασία των δεδομένων συνέβαλαν σημαντικά:
Ασπασία Γκότση, Γεωργία Σουβατζή, Αθηνά Δεσύπρη
Εικονογράφηση - γραφιστική επιμέλεια: Μαρία Κεκέ



Σημεία Αντικατοπτρισμού

Έρευνα για την αντιπροσωπευτικότητα των κοινωνικών ομάδων:
ΑμεΑ, Ρομά, μετανάστες/ριες - πρόσφυγες, ΒΑΜΕ
στα παιδικά βιβλία που εκδόθηκαν
κατά το χρονικό διάστημα 2010 - 2020



Όλοι εμείς που ιδρύσαμε και συμμετέχουμε στο ΑμΚΣ «ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΑΙΖΕΙ», στόχο μας έχουμε τη διασφάλιση ισότιμων ευκαιριών σε ΟΛΑ τα παιδιά, εφήβους και νέους, με καινοτόμα εκπαιδευτικά και πολιτιστικά προγράμματα και επιστημονικές έρευνες, ώστε να έχουν περισσότερες ευκαιρίες και επιλογές για το μέλλον τους.

Προς αυτή την κατεύθυνση κινήθηκε και η απόφασή μας για τη διεξαγωγή της συγκεκριμένης εντεκαετούς έρευνας που γίνεται για πρώτη φορά στη χώρα μας και την οποία προσβλέπουμε να συνεχίσουμε σε ετήσια βάση.

Σε αυτή την πρώτη φάση της διερευνήσαμε ποσοστιαία και αριθμητικά, στα βιβλία που εκδόθηκαν κατά τη χρονική περίοδο 2010-2020, την παρουσία κεντρικών χαρακτήρων που ανήκουν σε μια από τις παρακάτω κοινωνικές ομάδες: ΑμεΑ, Ρομά, μετανάστες/ριες - πρόσφυγες, BAME (Black, Asian & Minority Ethnic). Ωστόσο, αυτή η έρευνα μάς έχει δημιουργήσει σημαντικά ερωτήματα σχετικά με το τι συνιστά έγκυρη, κατάλληλη και ποιοτική παρουσία, μιας και οι χαρακτήρες δεν πρέπει να ορίζονται κατά κύριο λόγο από τον αγώνα τους, τα βάσανα ή την ετερότητά τους, αλλά να είναι κεντρικοί σε πολλές αφηγήσεις και να απεικονίζονται αυθεντικά.

Έτσι λοιπόν, πέρα από τον όγκο, τον επόμενο χρόνο θα εξετάσουμε και τις ποιοτικές απεικονίσεις. Γι' αυτό εμείς χαρακτηρίζουμε αυτή την έρευνα ως την αρχή ενός ταξιδιού, προκειμένου να πραγματοποιηθούν μακροχρόνιες ριζικές αλλαγές και να διασφαλιστεί ότι τα παιδιά που διαβιούν στη χώρα μας θα μπορούν να δουν τον εαυτό τους και τον κόσμο τους να αντανακλάται στα βιβλία και τη βιομηχανία παιδικών βιβλίων να αντικατοπτρίζει τελικά την ποικιλόμορφη κοινωνία στην οποία ζούμε.

Φωτεινή Κωνσταντοπούλου
Πρόεδρος του ΑμΚΣ «ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΑΙΖΕΙ»
Συγγραφέας παιδικών βιβλίων



Ο φίλος μου ο Αρίφ ζει πάνω από 30 χρόνια στην Ελλάδα. Ο Αρίφ δέχτηκε δεκάδες επιθέσεις όλα αυτά τα χρόνια, ρατσιστικές επιθέσεις. Κάθε φορά που γύριζε σπίτι του προσποιούταν ότι η μέρα του ήταν όμορφη καθώς δεν ήθελε να δηλητηριάσει με μίσος την καρδιά του γιού του. Ήθελε ο γιος του να αγαπήσει αυτόν τον τόπο, όπως τον αγαπά και ο Αρίφ, γιατί όταν νιώθεις πως κάπου είναι το σπίτι σου, αξίζει να γίνει το σπίτι σου.

Αυτό ακριβώς φιλοδοξεί και η έρευνά μας, να βάλει το δικό της λιθαράκι στην αλλαγή όχι εκείνων που τα παιδιά βλέπουν γύρω τους, αλλά στον τρόπο που τα βλέπουν. Τα παιδιά γνωρίζουν και οργανώνουν τον κόσμο τους βιωματικά, μέσα από την καθημερινότητα. Ο τρόπος βίωσης του κόσμου τους προσδιορίζει τόσο τις παραστάσεις τους όσο και τον τρόπο που διαβάζουν την πραγματικότητα.

Ανεξάρτητα από το πόσο απλοϊκά παρουσιάζεται, όλα τα βιβλία έχουν ιδεολογικά υπονοούμενα. Ένα κείμενο είτε επιδιώκει να ουδετεροποιήσει ένα σύστημα ιδεών είτε να το αμφισβητήσει και πάντα επιβάλλει μια ιδεολογία στους αναγνώστες, αφού η ιδεολογία είναι έμφυτη στην ίδια τη γλώσσα και στις εικόνες από τις οποίες φτιάχνεται.

Μάγκυ Δούση
Γ.Γ. του ΑμΚΣ «ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΑΙΖΕΙ»
Κοινωνική Επιστήμονας



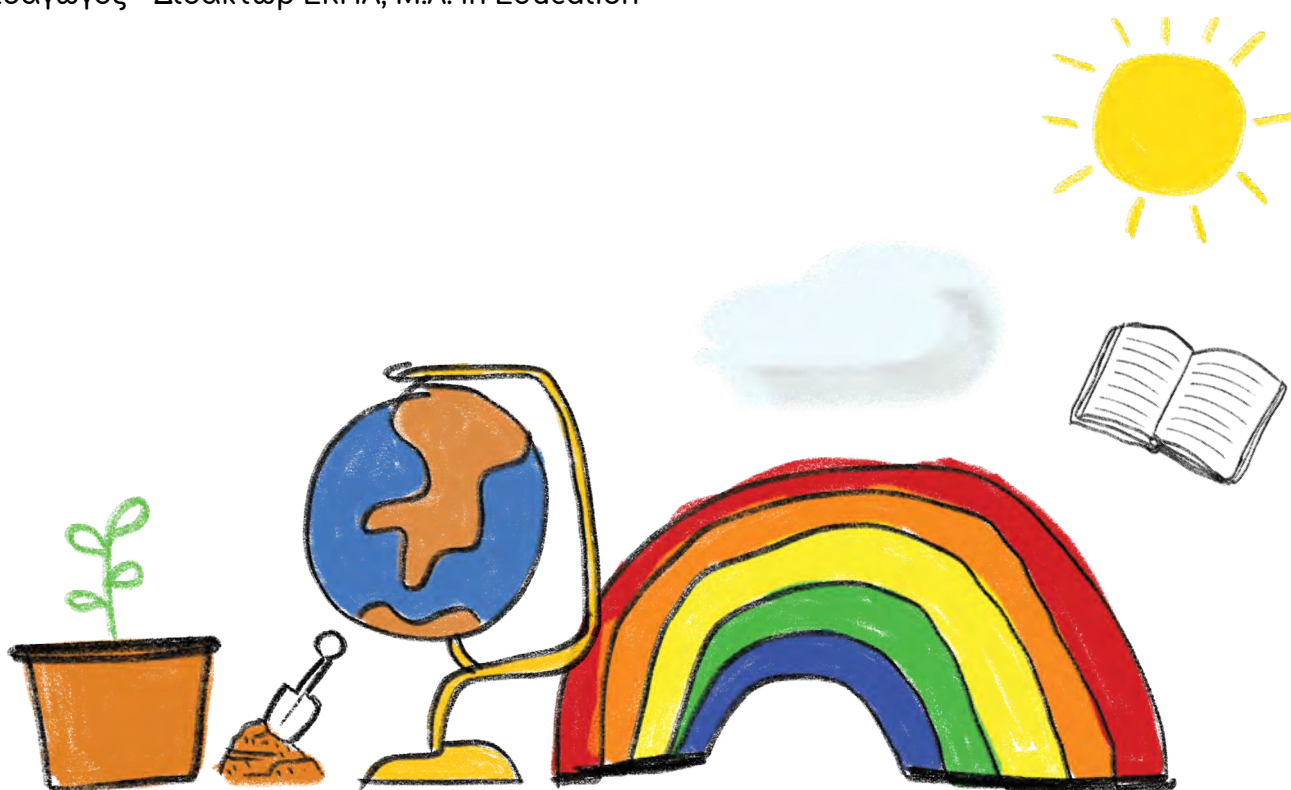
Στο Σωματείο «ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΑΙΖΕΙ» δίνουμε έμφαση στο ποιοτικό παιδικό βιβλίο και προσπαθούμε να αναδεικνύουμε με ποικίλους τρόπους τα οφέλη που προέρχονται από την ανάγνωση ποιοτικών βιβλίων στα παιδιά. Γνωρίζουμε ότι το να είσαι αναγνώστης ανοίγει, με έναν μαγικό τρόπο, ένα τεράστιο παράθυρο στον κόσμο. Ταυτόχρονα, βοηθά στην οικοδόμηση άπειρων προοπτικών. Επομένως, πιστεύουμε απόλυτα στο δικαίωμα πρόσβασης του κάθε παιδιού στην ποιοτική λογοτεχνία που τιμά, εκτιμά και αντανακλά την πραγματικότητα στην οποία ζουν. Επί πλέον, επιδιώκουμε να βοηθήσουμε τα παιδιά ώστε να γίνουν χαρούμενοι και ενθουσιώδεις αναγνώστες, με όλα τα οφέλη που συνεπάγεται κάτι τέτοιο.

Γνωρίζουμε, επίσης, ότι η ανάγνωση είναι ένας εξαιρετικά σημαντικός παράγοντας για την ανάπτυξη ενσυναίσθησης και κατανόησης για ζωές και περιβάλλοντα πέρα από το δικό μας. Στην πραγματικότητα, τα βιβλία που προσφέρουν προοπτικές πέρα από τη δική μας ζωή ή το δικό μας κοινωνικό πλαίσιο, μπορεί να μας βοηθήσουν ώστε να κατανοήσουμε καλύτερα τον «άλλο» και να αναπτύξουμε συλλογική συνείδηση. Ωστόσο, είναι αρκετά δύσκολο να βρει κανείς παιδικά βιβλία που να εμπεριέχουν αυθεντικές αντανακλάσεις του ευρύτερου κόσμου στον οποίο ζούμε. Είναι αρκετά δύσκολο να βρει κανείς βιβλία που να αποτυπώνουν με σεβασμό τους χαρακτήρες, τη ζωή και τον κόσμο όλων εκείνων που συναποτελούν την κοινωνία, μέσα στην οποία ζούμε.

Στόχο αυτής της έρευνας αποτέλεσε η επιθυμία μας να διερευνήσουμε πόσο αντιπροσωπευτικά είναι τα παιδικά βιβλία, σε σχέση με τον πραγματικό κόσμο που ζούμε και την πολυμορφία του. Ζώντας, πλέον, σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία, θέλαμε να ανιχνεύσουμε, αν κάτι τόσο αναπόσπαστο όσο η ταυτότητα και η αίσθηση του εαυτού μπορεί να αναγνωρίζεται από ΟΛΑ τα παιδιά, μέσα στα βιβλία και αν η πολυμορφία της σύγχρονης κοινωνίας μας προσεγγίζεται με σεβασμό αλλά και ισότητα σε σχέση με τους κεντρικούς χαρακτήρες των βιβλίων.

Φιλοδοξούμε αυτή η έρευνα να αποτελέσει μια ευκαιρία έτσι ώστε τα στοιχεία της να αξιοποιηθούν αποτελεσματικά από όλους εκείνους που εργάζονται και αγαπούν τα βιβλία.

Τότα Αρβανίτη- Παπαδοπούλου
Παιδαγωγός - Διδάκτωρ ΕΚΠΑ, M.A. in Education



Αντικείμενο της έρευνας απετέλεσε η διερεύνηση, στα βιβλία που εκδόθηκαν κατά τη χρονική περίοδο 2010-2020, κεντρικών χαρακτήρων που ανήκουν σε μια από τις παρακάτω κοινωνικές ομάδες: ΑμεΑ, Ρομά, μετανάστες/ριες - πρόσφυγες, BAME.

Το ακρωνύμιο της κατηγορίας BAME (Black, Asian & Minority Ethnic) ορίζει τα παιδιά που ζουν στη Βρετανία και δεν ανήκουν στη λευκή φυλή. Ο ορισμός των παιδιών BAME βρίσκεται καταγεγραμμένος στο Λεξικό της Οξφόρδης. Παρότι υπάρχουν πολλές ενστάσεις για τέτοιου είδους διαχωρισμούς, η κατηγορία παιδιών BAME, αποτελεί μια ομάδα με συγκεκριμένα εξωτερικά χαρακτηριστικά αλλά και συγκεκριμένα πολιτισμικά στοιχεία, που θα πρέπει να αντιπροσωπεύεται στους κεντρικούς χαρακτήρες των βιβλίων. Επί πλέον, επιλέξαμε να εντάξουμε στην έρευνά μας και αυτή την ομάδα παιδιών, για να έχουμε τη δυνατότητα να συγκρίνουμε, ως ένα βαθμό, τα ευρήματά μας με την αντίστοιχη έρευνα που διενεργήθηκε στη Βρετανία από το CLPE (Centre for Literacy in Primary Education).

Σημειώνεται ότι στην κατηγορία BAME συμπεριελήφθησαν οι κεντρικοί χαρακτήρες που δεν προσδιορίζονταν από την ιστορία του βιβλίου ως μετανάστες/ριες - πρόσφυγες.

Τα βιβλία εξετάστηκαν σε σχέση με το φύλο και την εθνικότητα του/της συγγραφέα, το φύλο του κεντρικού χαρακτήρα και τον χρόνο έκδοσής τους. Επί πλέον, εξετάσαμε τον βαθμό της αντιπροσωπευτικότητας των βιβλίων ανά κοινωνική ομάδα στόχου, σε σχέση με τους μαθητικούς πληθυσμούς των συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων με βάση τα διαθέσιμα δημογραφικά στοιχεία.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

2010-2020

Η μεθοδολογία που επιλέχθηκε για την έρευνα είναι η Cross sectional study, η έρευνα, δηλαδή, μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου, σε συνδυασμό με ερωτηματολόγια και χρήση δημογραφικών στοιχείων από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, τη UNICEF καθώς και στοιχείων από το πληροφοριακό σύστημα του ΥΠΑΙΘ My School.

Κατά την πρώτη φάση της έρευνας, διακινήθηκε ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο με το οποίο ζητήσαμε από 50 εκδοτικούς οίκους, ορισμένοι εκ των οποίων έχουν καταγράψει στη χώρα μας, πολύχρονη πορεία στον χώρο των παιδικών εκδόσεων, να αποστείλουν τους καταλόγους με τα βιβλία που εξέδωσαν κατ' έτος, για την ηλικιακή ομάδα των παιδιών 4-12 ετών, μέσα στο χρονικό διάστημα των 11 ημερολογιακών ετών, από το 2010 έως το 2020. Στη συνέχεια, μια ομάδα ερευνητών κωδικοποίησε τα βιβλία, βάσει των εξεταζόμενων μεταβλητών, με σκόπιμη δειγματοληψία.

Από τους 50 εκδοτικούς οίκους ανταποκρίθηκαν οι 13. Εξετάστηκαν συνολικά 1.529 βιβλία, ο αριθμός των οποίων αποτελεί ένα αρκετά ισχυρό δείγμα, για την εξαγωγή γενικών συμπερασμάτων.

Η βασική υπόθεση είναι ότι η οικονομική κρίση επηρέασε το παιδικό βιβλίο ποικιλοτρόπως και ειδικότερα ως προς την έκδοση βιβλίων με κεντρικούς χαρακτήρες που ανήκουν σε μια από τις κοινωνικές ομάδες, που αποτελούν ομάδα στόχο (target group) για την παρούσα έρευνα.

Η συλλογή και επεξεργασία των δεδομένων της έρευνας οδήγησε σε πολλαπλά συμπεράσματα, τα οποία θα παρουσιαστούν σε άλλη μελέτη.



ΜΕΡΟΣ Α΄

Γράφημα 1: Αντιπροσώπηση κοινωνικών ομάδων στόχου στα υπό εξέταση βιβλία

Στο παρακάτω Γράφημα, εξετάζουμε σε τι ποσοστό αντιπροσωπεύονται στα υπό εξέταση βιβλία οι κοινωνικές ομάδες στόχου.

Στα εξεταζόμενα βιβλία (1.522) δεν εντοπίστηκε κανένας κεντρικός χαρακτήρας Ρομά. Ωστόσο, το 1,05% των βιβλίων περιείχαν κεντρικό χαρακτήρα ΑμεΑ, το 0,72% περιείχαν κεντρικό χαρακτήρα BAME και το 0,79% περιείχαν κεντρικό χαρακτήρα μετανάστη/ρια - πρόσφυγα.

Επίσης, στο 34,17% των βιβλίων πρωταγωνιστεί ζώο ή άλλος χαρακτήρας, που δεν ανήκει στο ανθρώπινο γένος, ενώ σε ποσοστό 63,27% ο ήρωας διαθέτει τυπικά χαρακτηριστικά.

ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

BAME
0,72%

ΑμεΑ
1,05%

Τυπική
63,27%

Ρομά
0%

Μετανάστης/ρια-
Πρόσφυγας
0,79%

Ζώο
Άλλο
34,17%



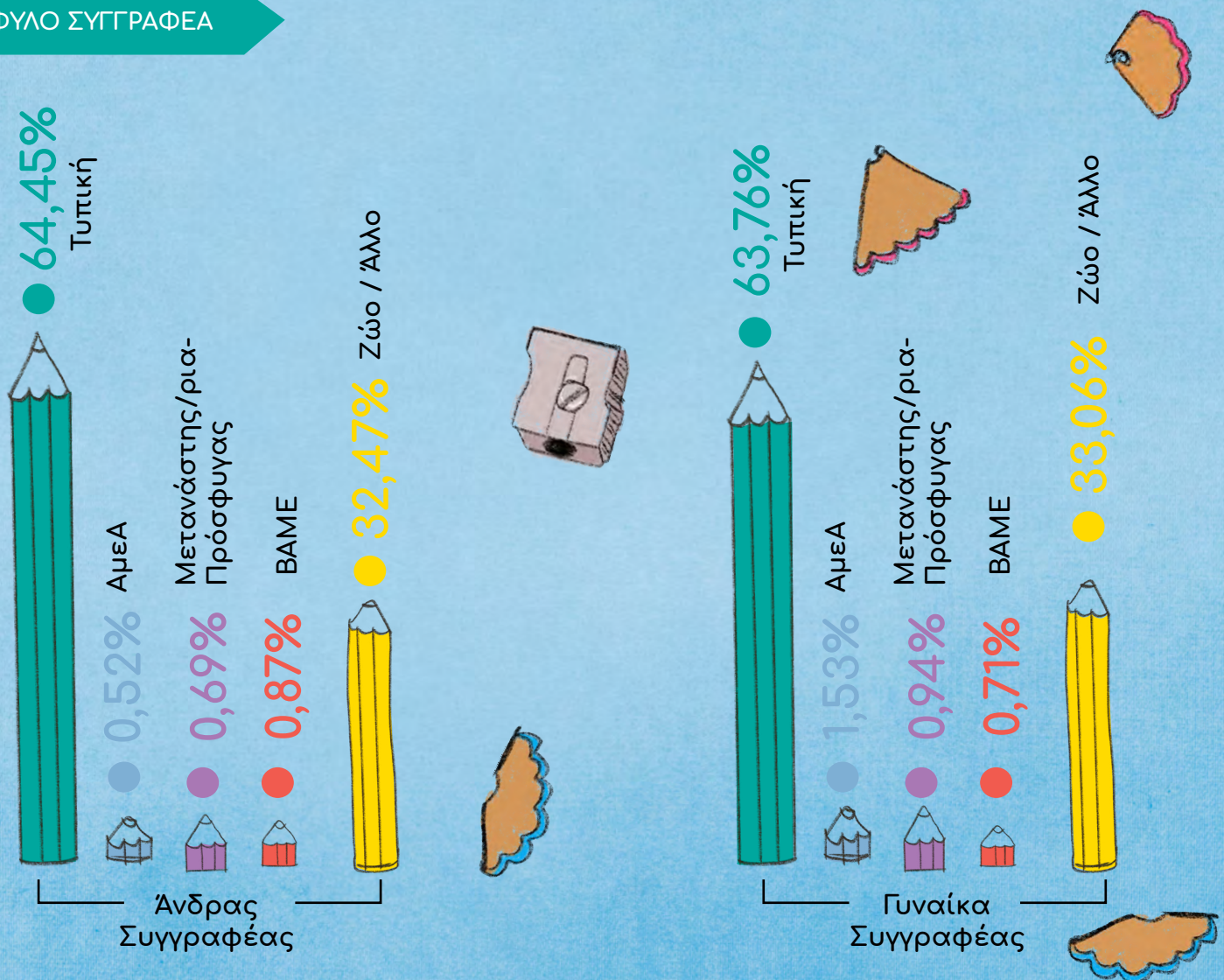
Γράφημα 2: Ποσοστιαία αντιπροσώπευση κεντρικών χαρακτήρων εκ των κοινωνικών ομάδων στόχου, με βάση το φύλο του/της συγγραφέα

Στο παρακάτω Γράφημα, εξετάζουμε την ποσοστιαία σχέση ανάμεσα στο φύλο του/της συγγραφέα και την επιλογή κεντρικού χαρακτήρα προερχόμενου εκ των κοινωνικών ομάδων στόχου.

Εξετάζοντας το φύλο του/της συγγραφέα σε σχέση με την ιδιαιτερότητα του κεντρικού χαρακτήρα, βλέπουμε ένα μικρό προβάδισμα στις γυναίκες συγγραφείς, οι οποίες τείνουν να επιλέγουν πιο συχνά, για κεντρικό χαρακτήρα του βιβλίου τους, κάποιον με τα χαρακτηριστικά των υπό διερεύνηση κοινωνικών ομάδων. Το μικρό αυτό προβάδισμα δεν υποδεικνύει, οπωσδήποτε, κάποια σημαντική στατιστική διαφορά, σε σχέση με τους άνδρες συγγραφείς.

Οι άνδρες συγγραφείς έχουν επιλέξει στο 0,52% των περιπτώσεων κεντρικό χαρακτήρα ΑμεΑ ενώ οι γυναίκες σε ποσοστό 1,53%. Για τους/τις μετανάστες/ρια- πρόσφυγες, τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 0,69% για τους άνδρες συγγραφείς και 0,94% για τις γυναίκες συγγραφείς. Επίσης, οι άνδρες συγγραφείς έχουν επιλέξει ήρωα ΒΑΜΕ σε ποσοστό 0,87% ενώ οι γυναίκες σε ποσοστό 0,71%. Όσον αφορά την επιλογή κεντρικού χαρακτήρα που είναι ζώο ή άλλος χαρακτήρας, που δεν ανήκει στο ανθρώπινο γένος, το ποσοστό για τους άνδρες είναι 32,47% και για τις γυναίκες 33,06%. Σχετική ταύτιση υπάρχει και στην κατηγορία του κεντρικού χαρακτήρα με τυπικά χαρακτηριστικά: Οι άνδρες προτιμούν αυτόν τον τύπο σε ποσοστό 65,45% ενώ οι γυναίκες, παρουσιάζοντας μια σημαντική σύγκλιση, σε ποσοστό 63,76%.

ΦΥΛΟ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ



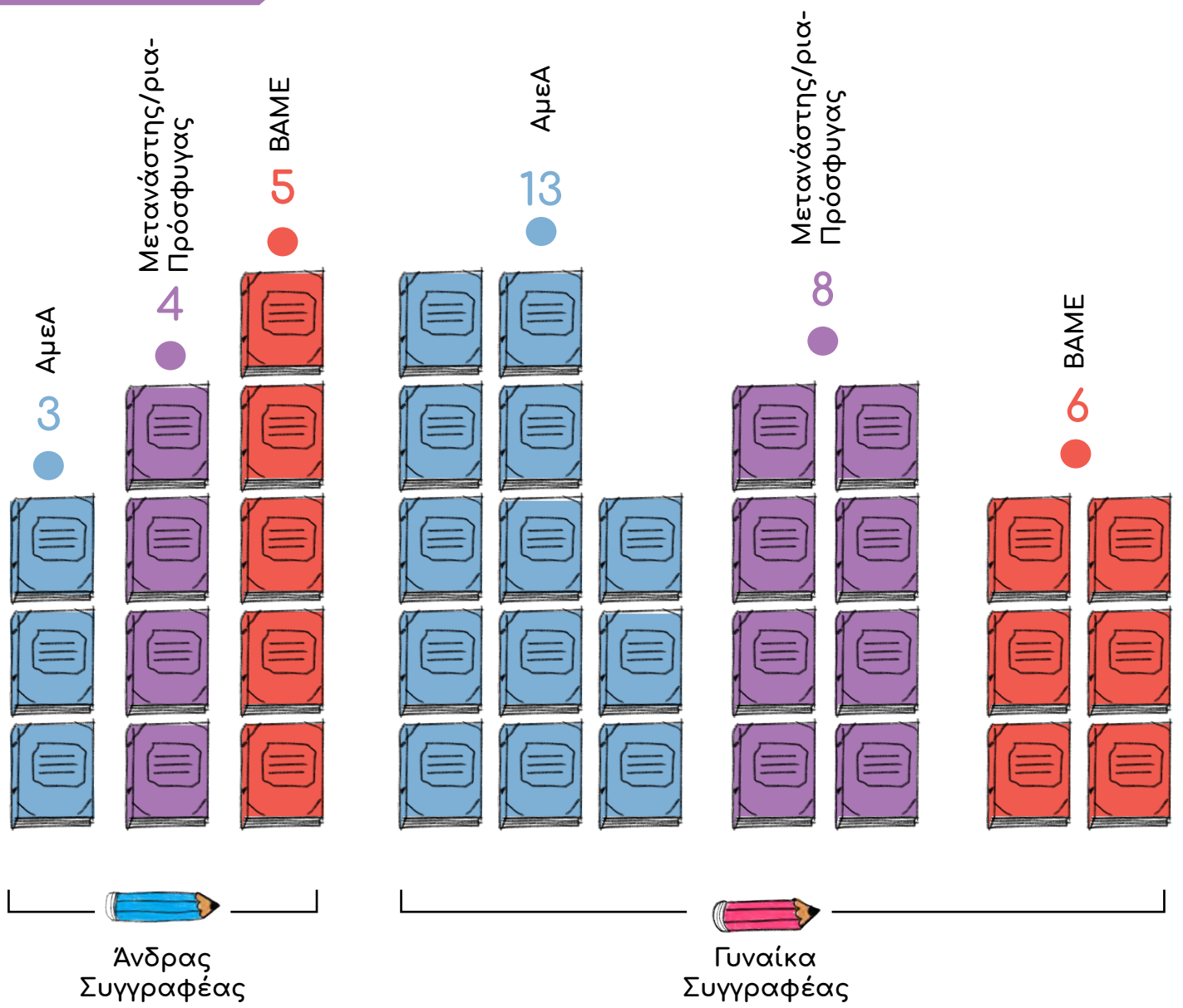
Γράφημα 3: Αριθμητική αντιπροσώπευση κεντρικών χαρακτήρων εκ των κοινωνικών ομάδων στόχου με βάση το φύλο του/της συγγραφέα

Στο παρακάτω Γράφημα, εξετάζουμε πώς εκφράζονται σε αριθμούς βιβλίων οι επιλογές των συγγραφέων ανά φύλο.

Παρατηρούμε ότι η συντριπτική πλειονότητα αυτών των βιβλίων έχει γραφτεί από γυναίκες. Πιο συγκεκριμένα, επί συνόλου 39 βιβλίων, τα 27 βιβλία γράφτηκαν από γυναίκες ενώ τα 12 βιβλία από άνδρες. Έχει ενδιαφέρον να αναφερθεί σε αυτό το σημείο πως η παραπάνω αναλογία, ανάμεσα σε γυναίκες και άνδρες συγγραφείς, συμπίπτει με τα ποσοστά που καταγράψαμε επί του συνόλου των βιβλίων που εξετάσαμε, καθώς βρέθηκε ότι το 69% των βιβλίων γράφτηκαν από γυναίκες ενώ το 31% των βιβλίων γράφτηκαν από άνδρες συγγραφείς.

Επίσης, από τα 16 συνολικά βιβλία με κεντρικό χαρακτήρα ΑμεΑ, που βρέθηκαν σε αυτή την ερευνητική μελέτη, τα 13 γράφτηκαν από γυναίκες συγγραφείς ενώ μόνο 3 από άνδρες συγγραφείς. Επιπλέον, από τα 12 βιβλία που βρέθηκαν με κεντρικό χαρακτήρα μετανάστη/ρια - πρόσφυγα, μόνο τα 4 γράφτηκαν από άντρες συγγραφείς, ενώ από τα 11 βιβλία με κεντρικό χαρακτήρα ΒΑΜΕ τα 5 γράφτηκαν από άνδρες συγγραφείς και τα 6 από γυναίκες.

ΦΥΛΟ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ



Γράφημα 4: Ποσοστιαία αντιπροσώπευση κεντρικών χαρακτήρων εκ των κοινωνικών ομάδων στόχου, με βάση την εθνικότητα του/της συγγραφέα

Στο παρακάτω Γράφημα, εξετάζουμε τη σχέση ανάμεσα στην εθνικότητα του/της συγγραφέα και την επιλογή κεντρικού χαρακτήρα που προέρχεται από τις κοινωνικές ομάδες στόχου.

Για να ορίσουμε τη μεταβλητή «εθνικότητα», αποφασίσαμε να κατηγοριοποιήσουμε τους/τις συγγραφείς σε τρεις κύριες κατηγορίες, με βάση την εθνικότητά τους. Οι κατηγορίες αυτές ήταν: (1) Ελληνική, (2) Δυτική Ευρώπη και Βόρεια Αμερική και (3) Άλλη. Τους/τις συγγραφείς από τη Δυτική Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική ή τους/τις συγγραφείς με άλλη εθνικότητα, τους/τις εντοπίσαμε στα βιβλία που έχουν μεταφραστεί στην ελληνική γλώσσα. Είναι προφανές, φυσικά, ότι τα μεταφρασμένα βιβλία δεν αποτελούν τυπικό δείγμα της δεξαμενής «ξένοι συγγραφείς», καθώς υπόκεινται στο «φιλτράρισμα» των Εκδοτικών Οίκων, των οποίων τα κριτήρια δεν αναζητήσαμε στην παρούσα έρευνα. Δεν γνωρίζουμε, δηλαδή, με ποια κριτήρια οι Εκδοτικοί Οίκοι επιλέγουν να αγοράσουν τα δικαιώματα και να μεταφράσουν ένα ξενόγλωσσο παιδικό βιβλίο. Παρά ταύτα, η εξέταση της συγκεκριμένης μεταβλητής έδειξε πως η εθνικότητα του/της συγγραφέα δεν αναδεικνύεται ως παράγων διαφοροποίησης σε σχέση με την επιλογή του κεντρικού χαρακτήρα.

Όπως παρουσιάστηκε ήδη στο Γράφημα 1, κανένας/μία από τους/τις συγγραφείς, Έλληνας/ίδα ή ξένος/η, δεν επέλεξε για κεντρικό χαρακτήρα έναν/μία Ρομά κατά τα τελευταία 11 εκδοτικά χρόνια. Κατά τα άλλα η επεξεργασία των δεδομένων έδειξε ότι οι Έλληνες/ίδες συγγραφείς σε ποσοστό 62,20% επέλεξαν για το βιβλίο τους κεντρικό χαρακτήρα με τυπικά χαρακτηριστικά, σε ποσοστό 1,54% κεντρικό χαρακτήρα ΑμεΑ, σε ποσοστό 0,33% κεντρικό χαρακτήρα BAME ενώ σε ποσοστό 1,10% μετανάστη/ρια-πρόσφυγα. Το υπόλοιπο 34,83% των Ελλήνων/ίδων συγγραφέων επέλεξαν για κεντρικό χαρακτήρα του βιβλίου τους ζώο ή άλλο χαρακτήρα που δεν ανήκει στο ανθρώπινο γένος.

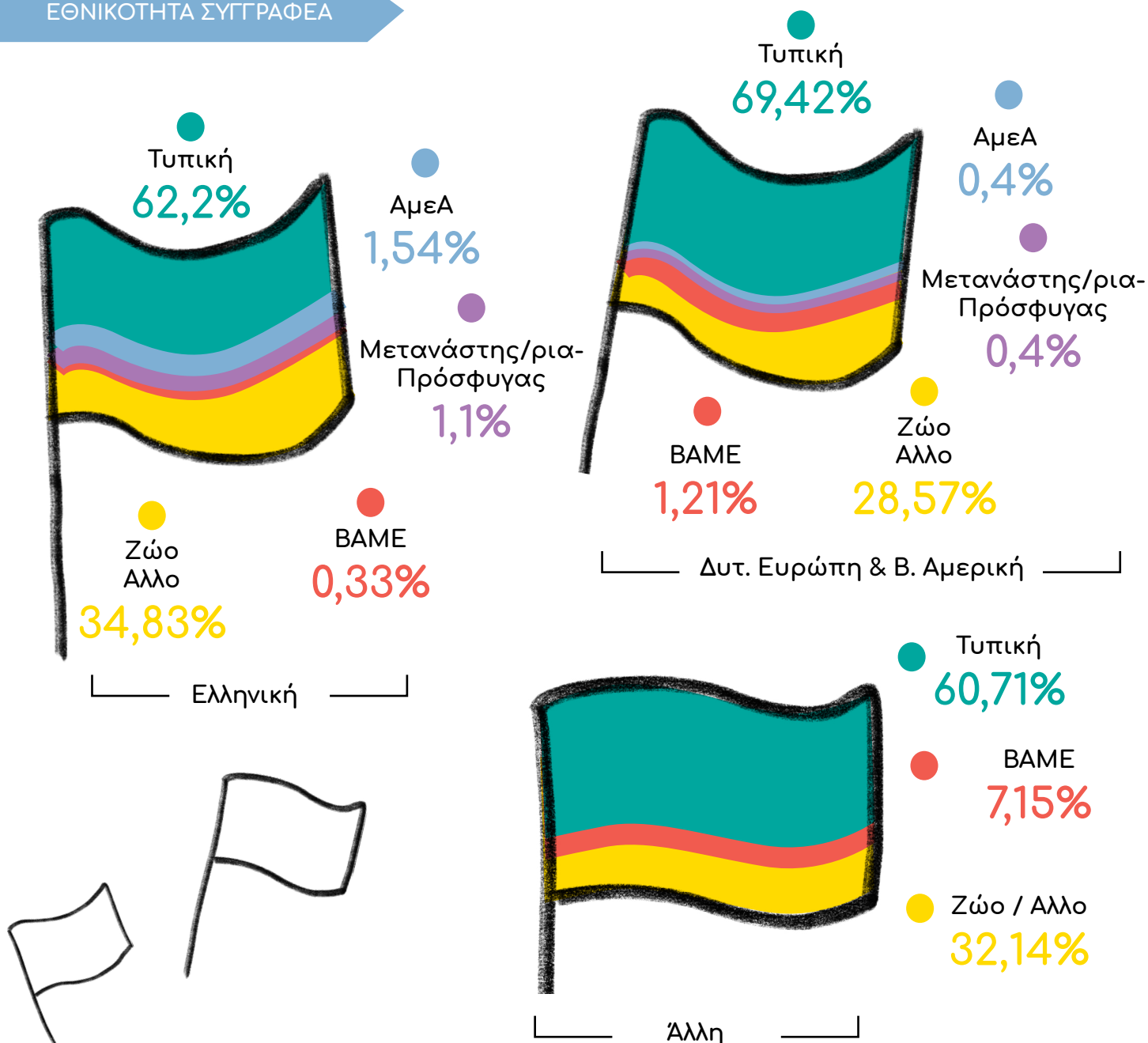
Αντίστοιχα, οι συγγραφείς από τη Δυτική Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική, στα βιβλία τους που έχουν μεταφραστεί στην Ελλάδα επέλεξαν σε ποσοστό 69,42% κεντρικό χαρακτήρα με τυπικά χαρακτηριστικά, σε ποσοστό 0,40% κεντρικό χαρακτήρα ΑμεΑ, σε ποσοστό 1,21% κεντρικό χαρακτήρα BAME ενώ σε ποσοστό 0,40% κεντρικό χαρακτήρα μετανάστη/ρια-πρόσφυγα. Το υπόλοιπο 28,57% επέλεξαν για κεντρικό χαρακτήρα ζώο ή άλλο χαρακτήρα, που δεν ανήκει στο ανθρώπινο γένος.



Οι υπόλοιποι ξένοι συγγραφείς (κατηγορία εθνικότητας «Άλλη») επέλεξαν σε ποσοστό **60,71%** κεντρικό χαρακτήρα με τυπικά χαρακτηριστικά, σε ποσοστό **7,15%** κεντρικό χαρακτήρα BAME ενώ στα βιβλία τους δεν εντοπίστηκε κεντρικός χαρακτήρας ΑμεΑ ή μετανάστης/ρια - πρόσφυγας. Το υπόλοιπο **32,14%** επέλεξαν για κεντρικό χαρακτήρα του βιβλίου τους ζώο ή άλλο χαρακτήρα, που δεν ανήκει στο ανθρώπινο γένος.

Οι ελάχιστες διαφοροποιήσεις που βρέθηκαν, ανάμεσα στους συγγραφείς των τριών κατηγοριών, αναφέρονται (α) στην παρουσία μεταναστών/ριών-προσφύγων πρωταγωνιστών που είναι εντονότερη στους Έλληνες/ίδες συγγραφείς (**1,10%** των βιβλίων περιέχουν κεντρικό χαρακτήρα μετανάστη/ρια - πρόσφυγα έναντι **0,40%** των βιβλίων με συγγραφείς από Ευρώπη και Β. Αμερική) και (β) στην παρουσία κεντρικού χαρακτήρα BAME που είναι εντονότερη στους/στις συγγραφείς από την κατηγορία εθνικότητας «Άλλη» (**7,15%**) έναντι των συγγραφέων από τη Δυτ. Ευρώπη και τη Β. Αμερική (**1,21%**) και των Ελλήνων/ίδων συγγραφέων (**0,33%**).

ΕΘΝΙΚΟΤΗΤΑ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ



Γράφημα 5: Αριθμητική αντιπροσώπευση κεντρικών χαρακτήρων εκ των κοινωνικών ομάδων στόχου στα εξεταζόμενα βιβλία με βάση το φύλο τους

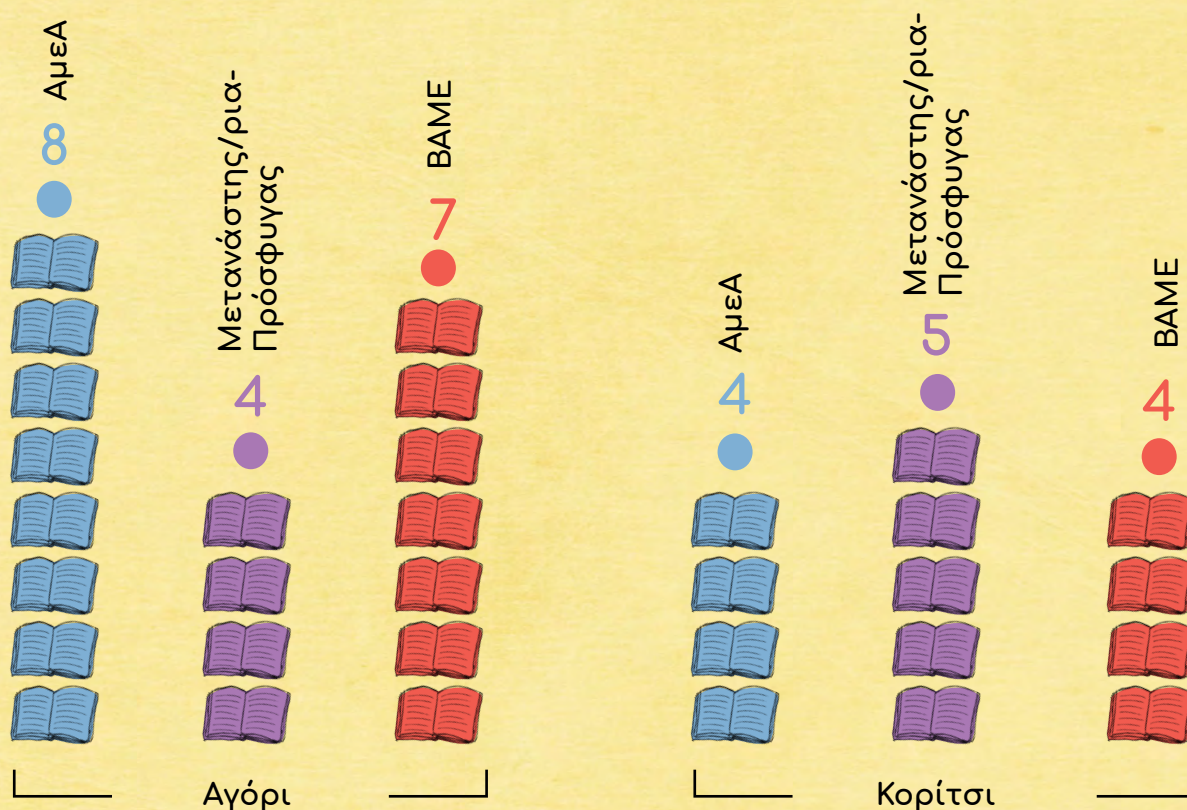
Στο παρακάτω Γράφημα, εξετάζουμε τη σχέση ανάμεσα στο φύλο του κεντρικού χαρακτήρα και τις κοινωνικές ομάδες στόχου της έρευνας.

Διερευνώντας το φύλο του κεντρικού χαρακτήρα στα υπό εξέταση βιβλία, παρατηρούμε ότι η πλειονότητα των ηρώων είναι γένους αρσενικού, καθώς σε αυτά τα βιβλία εμφανίζεται 19 φορές ήρωας γένους αρσενικού και 13 φορές γένους θηλυκού.

Στα 19 συνολικά βιβλία, στα οποία ο ήρωας είναι αγόρι, 16 βιβλία μοιράζονται ανάμεσα σε ήρωες ΑμεΑ (8 βιβλία) και ήρωες BAME (7 βιβλία). Τα υπόλοιπα βιβλία (4) αφορούν σε ήρωα μετανάστη-πρόσφυγα.

Στα 13 βιβλία, στα οποία η ηρωίδα είναι κορίτσι, τα 4 βιβλία αφορούν ΑμεΑ, τα 4 βιβλία αφορούν χαρακτήρα BAME και τα 5 βιβλία αφορούν σε ηρωίδα μετανάστρια-πρόσφυγα.

ΦΥΛΟ ΗΡΩΑ

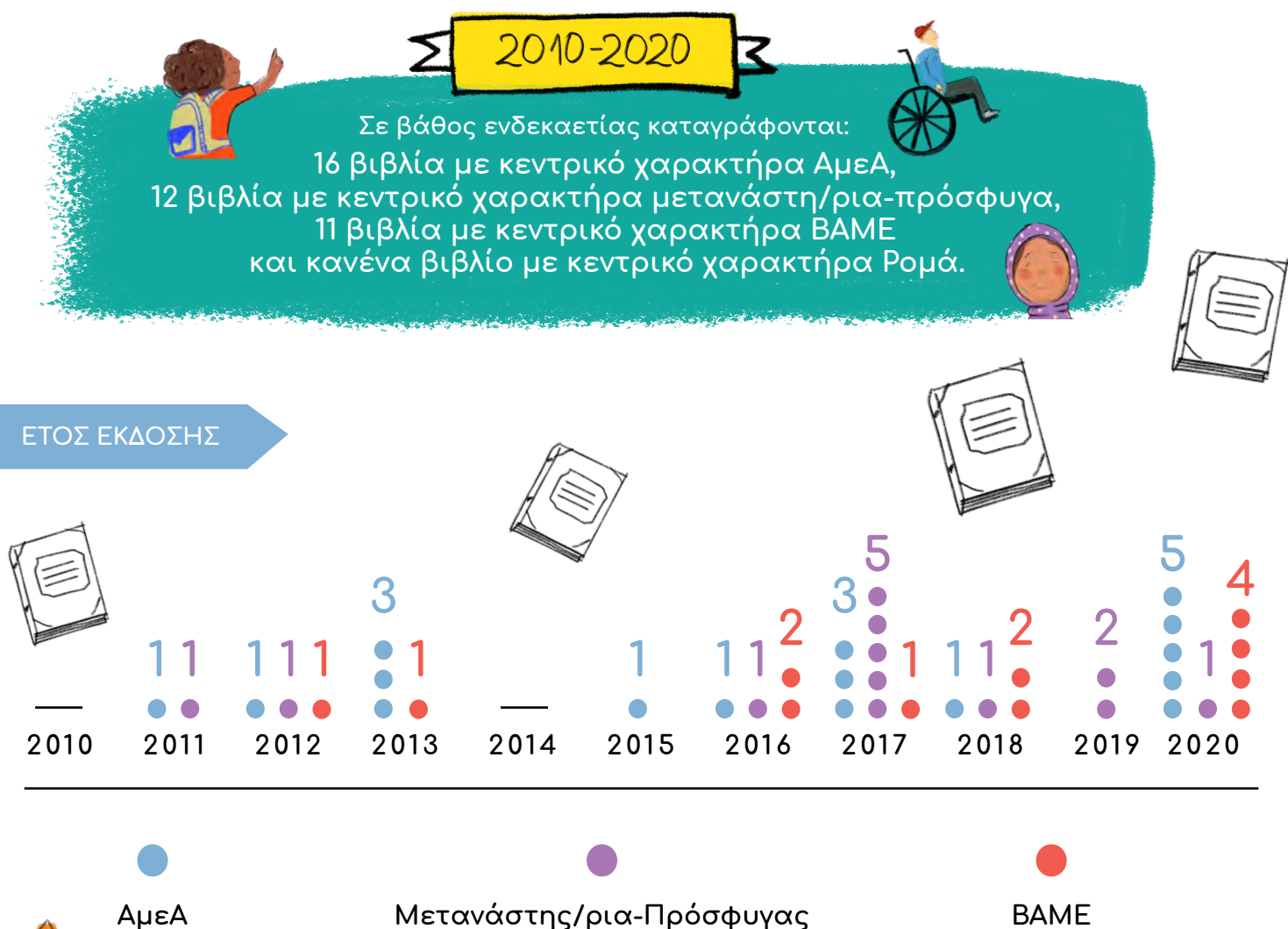


Γράφημα 6: Κατανομή των υπό εξέταση βιβλίων μέσα στην ενδεκαετία 2010 - 2020

Στο παρακάτω Γράφημα, εξετάζουμε τον τρόπο με τον οποίο κατανέμονται τα υπό εξέταση βιβλία, μέσα στην ενδεκαετία 2010-2020.

Ενδιαφέρον προκαλεί το γεγονός ότι κατά το 2010 (χρονική αφετηρία της έρευνας), δεν βρίσκουμε κανένα βιβλίο με κεντρικό χαρακτήρα, που να ανήκει σε μια από τις υπό διερεύνηση κοινωνικές ομάδες. Ταυτόχρονα, εξ ίσου ενδιαφέρουσα είναι η παρατήρηση ότι, κατά το 2020 (τελευταίο έτος διερεύνησης) παρουσιάζεται η μεγαλύτερη εκδοτική παραγωγή βιβλίων με κεντρικούς χαρακτήρες που ανήκουν στις υπό εξέταση κοινωνικές ομάδες, φθάνοντας συνολικά τα 10 βιβλία. Την ίδια χρονιά έχουμε τον μεγαλύτερο αριθμό βιβλίων με κεντρικούς χαρακτήρες BAME (4 βιβλία) και τον μεγαλύτερο αριθμό βιβλίων με κεντρικούς χαρακτήρες ΑμεΑ (5 βιβλία).

Καθώς το χρονικό διάστημα 2015-2016 σημειώθηκε έντονη μεταναστευτική/προσφυγική ροή προς την Ελλάδα, παρατηρούμε τον αντίκτυπο αυτού του φαινομένου στην έκδοση βιβλίων με κεντρικούς χαρακτήρες μετανάστες/ριες-πρόσφυγες κατά τη χρονιά 2017. Συγκεκριμένα το 2017, καταγράφονται τα περισσότερα βιβλία της ενδεκαετίας με κεντρικούς χαρακτήρες μετανάστες/ριες-πρόσφυγες (5 βιβλία). Το 2017 αποτελεί, επίσης, την δεύτερη κατά σειρά παραγωγική χρονιά, μετά το 2020, ως προς το πλήθος των βιβλίων, με κεντρικούς χαρακτήρες ανήκοντες στις υπό εξέταση κοινωνικές ομάδες. Ο συνολικός αριθμός είναι 9 βιβλία.



ΜΕΡΟΣ Β΄

Οι κοινωνικές ομάδες που αποτελούν στόχο της έρευνας και τα δημογραφικά στοιχεία

Στους παρακάτω Πίνακες, εξετάζουμε την αναλογία ανάμεσα στην παραγωγή βιβλίων ανά ομάδα στόχο, σε σχέση με τους μαθητικούς πληθυσμούς των συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων που ανήκουν στο ηλικιακό φάσμα 4-12 ετών.

Τα δημογραφικά στοιχεία που αξιοποιήσαμε προέρχονται από Στατιστικούς Πίνακες και Δελτία Τύπου της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας καθώς και από στοιχεία προερχόμενα από τη UNICEF και το πληροφοριακό σύστημα του ΥΠΑΙΘ My School.

ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

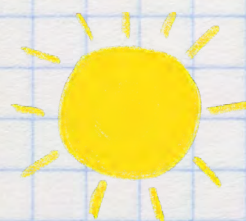
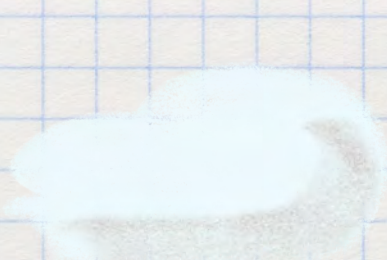
Πληθυσμός Ελλάδος την 01/01/2019: 10.722.300 κάτοικοι
Συνολικός αριθμός των μαθητών στην Α/θμια Εκπαίδευση για το σχολικό έτος 2018-19:
786.444 μαθητές/ριες (7,33% του γενικού πληθυσμού).

Ο μαθητικός πληθυσμός ΑμεΑ, που φοιτούν σε Ειδικά Νηπιαγωγεία και Ειδικά Δημοτικά σχολεία στην Α/θμια Εκπαίδευση για το σχολικό έτος 2017-18: 4.800 μαθητές/ριες (0,61% του μαθητικού πληθυσμού της Α/θμιας Εκπαίδευσης). Ο πληθυσμός των ατόμων ΑμεΑ δεν παρουσιάζει σημαντικές διαφοροποιήσεις από χρονιά σε χρονιά. Πάντως, το συνολικό ποσοστό των παιδιών ΑμεΑ ξεπερνά το 6%, καθώς, στα πλαίσια της συμπερίληψης, τα περισσότερα παιδιά ΑμεΑ φοιτούν στη Γενική Εκπαίδευση.

Τα παιδιά Ρομά, που φοίτησαν τη σχολική χρονιά 2020 - 2021 στην Α/θμια Εκπαίδευση είναι: 12.887 μαθητές (1,63% του μαθητικού πληθυσμού της Α/θμιας Εκπαίδευσης).

Παιδιά μετανάστες/ριες- πρόσφυγες που έλαβαν σχολική εκπαίδευση κατά την περίοδο 2018/2019: 12.867 μαθητές (1,63% του μαθητικού πληθυσμού της Α/θμιας Εκπαίδευσης).

Τα παιδιά ΒΑΜΕ, μετά από αναγωγές βάσει των απογραφικών στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ ανέρχονται σε 1.655 παιδιά περίπου (0,21% του μαθητικού πληθυσμού της Α/θμιας Εκπαίδευσης).



ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Αναλογία βιβλίων με κεντρικό χαρακτήρα ΑμεΑ ως προς τον μαθητικό πληθυσμό ΑμεΑ της ηλικιακής ομάδας 4-12 ετών.

1.	Συνολικός αριθμός μαθητών/ριών Α/θμιας Εκπαίδευσης	786.444
2.	Μαθητικός πληθυσμός ΑμεΑ, φοιτούντων σε Ειδικά Νηπιαγωγεία και Ειδικά Δημοτικά σχολεία	4.800
3.	Ποσοστό, επί του συνόλου των μαθητών/ριών στην Α/θμια Εκπαίδευση, των μαθητών/ριών ΑμεΑ που φοιτούν σε Ειδικά Νηπιαγωγεία και Ειδικά Δημοτικά σχολεία	0,61%
4.	Ποσοστό μαθητών/ριών ΑμεΑ που φοιτούν σε σχολεία της Γενικής Εκπαίδευσης, σε επίπεδο συμπερίληψης (δηλαδή, την περίληψη όλων των μαθητών/ριών - ΑμεΑ ή χωρίς- στο γενικό σχολείο, σε μία προσπάθεια κατά της περιθωριοποίησης των ΑμεΑ)	6,3%
5.	Ποσοστό βιβλίων με κεντρικό χαρακτήρα ΑμεΑ	1,05%

Με βάση την Ελληνική Στατιστική Αρχή, για το σχολικό έτος 2017-18, ο ενεργός μαθητικός πληθυσμός ΑμεΑ ήταν 4.800 νήπια και μαθητές/ριες Δημοτικού σχολείου. Εδώ θα πρέπει να αναφερθεί ότι, ο αριθμός αυτός αφορά στις Ειδικές σχολικές δομές Α/θμιας Εκπαίδευσης, δηλαδή Ειδικά Νηπιαγωγεία και Ειδικά Δημοτικά σχολεία. Επειδή είναι γεγονός ότι υπάρχουν πολλά παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που φοιτούν σε σχολεία της Γενικής Εκπαίδευσης (για μεγάλο ποσοστό των μαθητών/ριών αυτών δεν υπάρχει καν επίσημη αξιολόγηση των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών τους), θα ήταν ίσως πιο εύλογο να υπολογισθεί ότι το πραγματικό ποσοστό των ΑμεΑ ανέρχεται στο 6% περίπου του μαθητικού πληθυσμού.

Αξίζει να σημειωθεί, ότι κατά το σχολικό έτος 2017-18, οι μαθητές/ριες ΑμεΑ ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες έφταναν συνολικά τις 90.743, ποσοστό που, όντως, μεταφράζεται στο 6,3% των μαθητών/ριών της Ελλάδας. Αν σε αυτό το ποσοστό προστεθεί και το ποσοστό του μαθητικού πληθυσμού ΑμεΑ, σε Ειδικά Νηπιαγωγεία και Ειδικά Δημοτικά σχολεία, τότε το ποσοστό των παιδιών ΑμεΑ πλησιάζει το 7%.

Λαμβανομένου αυτού υπόψη, παρατηρούμε ότι υπάρχει μεγάλη απόκλιση, της τάξεως των 5-6 εκατοστιαίων μονάδων, ανάμεσα στα δημογραφικά ποσοστά και την αντιπροσωπευτικότητα της ομάδας αυτής στα βιβλία.



ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Αναλογία βιβλίων με κεντρικό χαρακτήρα Ρομά ως προς τον μαθητικό πληθυσμό Ρομά της ηλικιακής ομάδας 4-12 ετών.

1.	Συνολικός αριθμός μαθητών/ριών Α/θμιας Εκπαίδευσης	786.444
2.	Μαθητικός πληθυσμός Ρομά	12.887
3.	Ποσοστό, επί του συνόλου των μαθητών/ριων στην Α/θμια Εκπαίδευση, των μαθητών/ριών Ρομά	1,63%
4.	Ποσοστό βιβλίων με κεντρικό χαρακτήρα Ρομά	0%

Με βάση τα στοιχεία της σχολικής χρονιάς 2020-2021, που έχουμε στη διάθεσή μας από το πληροφοριακό σύστημα του ΥΠΑΙΘ MySchool, στην Α/θμια Εκπαίδευση (Νηπιαγωγεία και Δημοτικά σχολεία) φοιτούσαν 12.887 μαθητές/ριες. Εξ αυτών, 6.296 είναι κορίτσια και 6.591 είναι αγόρια.

Στον Πίνακα 2 παρατηρούμε ότι, παρά το γεγονός ότι ο μαθητικός πληθυσμός των Ρομά αποτελεί το 1,63% του συνόλου του μαθητικού πληθυσμού της Α/θμιας Εκπαίδευσης, η ομάδα των Ρομά δεν αντιπροσωπεύεται στα βιβλία που εκδόθηκαν μέσα στην ενδεκαετία 2010-2020.



Μετανάστες/στρίες - πρόσφυγες

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: Αναλογία βιβλίων με κεντρικό χαρακτήρα μετανάστη/ρια - πρόσφυγα ως προς τον μαθητικό πληθυσμό μεταναστών/ριών - προσφύγων της ηλικιακής ομάδας 4-12 ετών.

1.	Συνολικός αριθμός μαθητών/ριών Α/θμιας Εκπαίδευσης	786.444
2.	Μαθητικός πληθυσμός μεταναστών/ριών - προσφύγων	12.867
3.	Ποσοστό, επί του συνόλου των μαθητών/ριων στην Α/θμια Εκπαίδευση, των μαθητών που είναι μετανάστες/ριες ή πρόσφυγες	1,63%
4.	Ποσοστό βιβλίων με κεντρικό χαρακτήρα μετανάστη/ρια ή πρόσφυγα	0,79%

Κατ' εκτίμηση της UNICEF σε ολόκληρη την Ελλάδα ζουν περί τα **28.000** παιδιά μετανάστες/ριες πρόσφυγες. Λιγότερα από τα μισά φοιτούν σε σχολικές δομές. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Παιδείας, πραγματοποιήθηκαν **12.867** εγγραφές μαθητών/ριών μέχρι το τέλος του σχολικού έτους 2018-2019. Από αυτά τα παιδιά, **8.290** μαθητές/ριες φοίτησαν σε κανονικές τάξεις, με παράλληλη εκπαιδευτική στήριξη, και **4.577** μαθητές/ριες σε χωριστές σχολικές εγκαταστάσεις που λειτουργούν το απόγευμα.

Στον Πίνακα 3, παρατηρούμε ότι υπάρχει ισχνή απόκλιση μίας εκατοστιαίας μονάδας, ανάμεσα στα δημογραφικά ποσοστά και την αντιπροσωπευτικότητα της ομάδας αυτής στα βιβλία.



ΠΙΝΑΚΑΣ 4: Αναλογία βιβλίων με κεντρικό χαρακτήρα BAME ως προς τον μαθητικό πληθυσμό BAME της ηλικιακής ομάδας 4-12 ετών.

1.	Συνολικός αριθμός μαθητών/ριών Α/θμιας Εκπαίδευσης	786.444
2.	Μαθητές/ριες BAME	1.655
3.	Ποσοστό, επί του συνόλου των μαθητών/ριών στην Α/θμια Εκπαίδευση, των μαθητών/ριών BAME	0,22%
4.	Ποσοστό βιβλίων με κεντρικό χαρακτήρα BAME	0,72%

Ο αριθμός των 1.655 μαθητών/ριών BAME υπολογίστηκε από στατιστικό πίνακα της ΕΛΣΤΑΤ κατόπιν αναγωγής. Με τον ίδιο τρόπο βρέθηκε ότι, από αυτά τα 1.655 παιδιά, τα 1090 περίπου είναι αγόρια και τα 565 περίπου είναι κορίτσια.

Στον Πίνακα 4, είναι ευδιάκριτη μια μικρή, θετική διαφορά των ποσοστών υπέρ της συγκεκριμένης ομάδας. Διαπιστώνουμε, δηλαδή, ότι παρά το ότι η παρουσία αυτών των παιδιών στην μαθητική κοινότητα αντιπροσωπεύει μόλις το 0,22%, η ομάδα τους στα βιβλία αντιπροσωπεύεται με ένα ποσοστό 0,72%. Η ισχνή αυτή διαφορά εξηγείται από το γεγονός ότι τα βιβλία με κεντρικούς χαρακτήρες BAME είναι βιβλία μεταφρασμένα και έχουν γραφτεί από ξένους συγγραφείς.



ΣΧΟΛΙΑ

Παρατηρούμε ότι το παιδικό βιβλίο, κατά την περίοδο 2010-2020, αναπαράγει το κυρίαρχο πρότυπο του τυπικού παιδιού. Είναι αρκετά ομογενοποιημένο ως προς τους χαρακτήρες του, με το λευκό αγόρι να είναι κύριος πρωταγωνιστής. Οι ομάδες στόχος (ΑμεΑ, Ρομά, μετανάστες/ριες-πρόσφυγες, BAME) δεν αντιπροσωπεύονται επαρκώς.

Η έρευνα περιείχε και ερωτήσεις για το συγκεκριμένο ζήτημα στους εκπροσώπους των εκδοτικών οίκων. Περίπου το 25% θεωρεί ότι «Δεν υπάρχει έλλειμμα αντιπροσώπευσης στο παιδικό βιβλίο», το 30% θεωρεί ότι «Δεν υπάρχουν αρκετοί κεντρικοί χαρακτήρες διαφορετικής φυλής» και το 23% θεωρεί ότι «Δεν υπάρχουν αρκετοί κεντρικοί χαρακτήρες που να ανήκουν σε διαφορετική εθνότητα».

Επίσης, ρωτήθηκαν αυτοί που εντοπίζουν έλλειμμα αντιπροσώπευσης γιατί πιστεύουν ότι συμβαίνει αυτό. Το 30% απάντησε πως «Δεν υπάρχει προσφορά κειμένων από τους/τις συγγραφείς» και το 32% απάντησαν «Διότι τα κείμενα που έχουν παρουσιαστεί, δεν είναι αρκετά καλά». Οι υπόλοιποι (38%) επέλεξαν να μην απαντήσουν στη συγκεκριμένη ερώτηση.

Στην προσπάθειά μας να αντλήσουμε στοιχεία προς σύγκριση από ανάλογες έρευνες με κοινά χαρακτηριστικά, λάβαμε σοβαρά υπόψη μας την αντίστοιχη έρευνα που διενεργήθηκε στη Βρετανία από το CLPE (Centre for Literacy in Primary Education) κατά το 2017. Στη συγκεκριμένη έρευνα διερευνήθηκε η παρουσία ηρώων BAME (Black, Asian & Minority Ethnic) στα παιδικά βιβλία που εκδόθηκαν το έτος 2017. Παρά το ότι ο μαθητικός πληθυσμός παιδιών BAME στη Βρετανία ανέρχεται στο 32%, μόνο το 1% των βιβλίων περιείχαν κεντρικό χαρακτήρα BAME. Το γεγονός ότι στις ελληνικές εκδόσεις, με βάση τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας, η παρουσία κεντρικών χαρακτήρων BAME ανέρχεται στο 0,72% παρότι στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα φοιτούν μόνο 0,22% παιδιά που ανήκουν στη συγκεκριμένη κατηγορία, καταγράφεται με θετικό πρόσημο.



ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακας Α: ΑμεΑ

1.	Αριθμός βιβλίων που εκδόθηκαν μέσα στο διάστημα 2010-2020	1.522
2.	Αριθμός βιβλίων με κεντρικούς χαρακτήρες ΑμεΑ	16
3.	Ποσοστό βιβλίων που εκδόθηκαν με κεντρικό χαρακτήρα ΑμεΑ, κατά το χρονικό διάστημα 2010 - 2020	1,05%

Πίνακας Β: Ρομά

1.	Αριθμός βιβλίων που εκδόθηκαν μέσα στο διάστημα 2010-2020	1.522
2.	Αριθμός βιβλίων με κεντρικούς χαρακτήρες Ρομά	0
3.	Ποσοστό των βιβλίων που εκδόθηκαν με κεντρικό χαρακτήρα Ρομά κατά το χρονικό διάστημα 2010 - 2020	0%

Πίνακας Γ: Μετανάστες/ριες - πρόσφυγες

1.	Αριθμός βιβλίων που εκδόθηκαν μέσα στο διάστημα 2010-2020	1.522
2.	Αριθμός βιβλίων με κεντρικούς χαρακτήρες μετανάστες/ριες - πρόσφυγες	12
3.	Ποσοστό των βιβλίων που εκδόθηκαν με κεντρικό χαρακτήρα μετανάστη/ρια - πρόσφυγα κατά το χρονικό διάστημα 2010 - 2020	0,79%

Πίνακας Δ: ΒΑΜΕ

1.	Αριθμός βιβλίων που εκδόθηκαν μέσα στο διάστημα 2010-2020	1.522
2.	Αριθμός βιβλίων με κεντρικούς χαρακτήρες ΒΑΜΕ	11
3.	Ποσοστό των βιβλίων που εκδόθηκαν με κεντρικό χαρακτήρα ΒΑΜΕ κατά το χρονικό διάστημα 2010 - 2020	0,72%

